

DEMIURGUL CEL RĂU

OPERA LUI CIORAN

SCRIERI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Pe culmile disperării
ediția întâi – 1934 / prima ediție postbelică, Humanitas – 1990

Cartea amăgirilor
1936 / 1991

Schimbarea la față a României
1936 / ediție revăzută de autor – 1990

Lacrimi și sfinți
1937 / 1991

Amurgul gândurilor
1940 / 1991

Îndreptar pătimiș
Humanitas – 1991

SCRIERI ÎN LIMBA FRANCEZĂ

Précis de décomposition *Tratat de descompunere*
Gallimard – 1949 Humanitas – 1992

Syllogismes de l'amertume – 1952 *Silogismele amărăciunii* – 1992

La Tentation d'exister – 1956 *Ispita de a exista* – 1992

Histoire et utopie – 1960 *Istorie și utopie* – 1992

La Chute dans le temps – 1964 *Căderea în timp* – 1994

Le Mauvais démiurge – 1969 *Demiurgul cel rău* – 1995

De l'inconvénient *Despre neajunsul*
d'être né – 1973 *de a te fi născut* – 1995

Écartèlement – 1979 *Sfârtecare* – 1995

Exercices d'admiration – 1986 *Exerciții de admirație* – 1993

Aveux et anathèmes – 1987 *Mărturisiri și anateme* – 1994

Mon Pays / Țara mea
Humanitas – 1996

PUBLICISTICĂ, CORESPONDENȚĂ, CONVORBIRI

Singurătate și destin
Humanitas – 1992

Convorbiri
Humanitas – 1993

Scrisori către cei de-acasă
Humanitas – 1995

CIORAN

Demiurgul cel rău

Traducere din franceză de
EMANOIL MARCU

Ediția a II-a revăzută

HUMANITAS

BUCUREȘTI

Redactor: Vlad Russo
Coperta: Ioana Dragomirescu Mardare
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector : Cristina Jelescu
DTP: Emilia Ionașcu
Tipărit la Proeditură și Tipografie

E.M. Cioran
Le Mauvais démiurge
© Éditions Gallimard, 1969

© HUMANITAS, 2011, pentru prezenta versiune
românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CIORAN, EMIL

Demiurgul cel rău/ Cioran; trad.: Marcu Emanoil. –
București: Humanitas, 2011
ISBN 978-973-50-2924-1

I. Marcu, Emanoil (trad.)

1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi Carte prin poștă: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. – CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

Demiurgul cel rău

Cu excepția câtorva cazuri aberante, omul nu înclină spre bine: ce zeu l-ar îndrăzni să-o facă? El trebuie să se învingă, să-și calce pe inimă pentru a putea săvârși cel mai mărunț act necontaminat de rău. De fiecare dată când izbutește, îl provoacă, îl umilește pe creatorul său. Iar dacă i se întâmplă să fie bun nu prin efort sau din calcul, ci prin natură, o datorează unei neatenții a cerului: se situează în afara ordinii universale, nu era prevăzut în nici un plan divin. Nu se știe care e locul lui printre ființe, și nici măcar dacă e o ființă. Să fie un spectru?

Binele este ce a fost sau va fi, niciodată ceea ce este. Parazit al amintirii sau al presentimentului, revoltat sau posibil, binele nu ar putea să fie *actual* și nici să dăinuiește prin el însuși: cât timp există, conștiința-l ignoră; ia act de el doar atunci când dispare. Totul îi dovedește irealitatea; e o mare forță fictivă, e principiul avortat din start: colaps, faliment imemorial ce-și face tot mai simțite efectele pe măsură ce istoria curge. La începuturi, în acea promiscuitate în care s-a produs alunecarea spre viață, s-a întâmplat probabil ceva monstruos, ceva ce trece în neli-niștile și chiar în raționamentele noastre. Cum să nu presupui că existența a fost viciată de la rădăcină, existența și înseși elementele? Cel ce n-a luat în

considerație, măcar o dată-n zi, această ipoteză, va fi trăit ca și un somnambul.

*

Este greu, este imposibil să credem că dumnezeul cel bun, „Tatăl”, ar fi amestecat în scandalul Creațiunii. Totul ne face să credem că n-a participat la ea în nici un fel, că autorul ei este un zeu fără scrupule, un zeu tarat. Bunătatea nu creează: îi lipsește imaginația; or, e nevoie de imaginație pentru a plăsmui o lume, fie și una de mântuială. La rigoare, amestecul de bunătate și răutate ar putea produce un act sau o operă. Sau un univers. Oricum e mult mai ușor, pornind de la al nostru, să ajungi la un dumnezeu dubios decât la unul onorabil.

Hotărât lucru, dumnezeul cel bun nu era înzestrat pentru a crea: are totul — afară de atotputernicie. Mare prin deficiențele lui (anemia și bunătatea merg mână-n mână), el este prototipul ineficacității: nu poate ajuta pe nimeni... De altfel nu ne agățăm de el decât atunci când părăsim dimensiunea noastră istorică; de cum o regăsim, ne e străin și de neînțeles: n-are nimic ca să ne fascineze, n-are nimic dintr-un monstru. Iar atunci ne întoarcem spre Creator, zeu subaltern și trebăluitor, instigator al evenimentelor. Ca să-nțelegem cum a putut să creeze, trebuie să ni-l închipuim sfâșiat între rău, care înseamnă schimbare, și bine, care înseamnă inerție. Această luptă a fost desigur nefastă răului, căci a trebuit să suporte contaminarea binelui: iată de ce Creațiunea nu poate fi pe de-a întregul rea.

Cum răul guvernează tot ce-i coruptibil, altfel spus tot ce e viu, ar fi ridicol să vrem să demonstrăm

că el conține mai puțină ființă decât binele, sau chiar că nu conține deloc. Cei care îl asimilează cu neantul își închipuie că astfel îl *salvează* pe acest biet dumnezeu bun. Nu-l salvăm decât având curajul de a separa cauza lui de cea a demiurgului. Pentru c-a refuzat s-o facă, creștinismul va trebui să se zbată, de-a lungul întregii lui cariere, să impună teza îndoielnică a unui Creator milostiv: tentativă disperată ce-a vlăguit creștinismul și a compromis zeul pe care vroia să-l protejeze.

Nu putem să nu ne gândim că, rămasă în stadiul de schiță, Creațiunea nu putea fi terminată și nici nu merita să fie, și că ea este în totul un *păcat*, faimoasa crimă comisă de om apărând astfel ca o versiune minoră a unei crime cu mult mai grave. Care e vina noastră, decât aceea de a fi urmat, mai mult sau mai puțin servil, exemplul Creatorului? Fatalitatea lui — o recunoaștem prea bine în noi: nu degeaba am ieșit din mâinile unui zeu nefericit și rău, din mâinile unui zeu blestemat.

*

Predestinați, unii, să credem în zeul suprem dar neputincios, alții în demiurg, alții în demon, nu noi decidem pe cine slăvim, nici pe cine hulim.

Demonul este reprezentantul, delegatul demiurgului, de ale cărui trebi grijește în lumea aceasta. În ciuda prestigiului și a spaimei pe care-o inspiră numele său, el nu-i decât un administrator, un înger însărcinat cu munca de jos — cu istoria.

Alta e anvergura demiurgului: în lipsa lui, cum am putea înfrunta încercările noastre? Dacă am fi la înălțimea lor, dacă am fi cât de cât demni de ele,

n-am mai avea nevoie să-l invocăm. Ci puși în fața mediocrității noastre patente, ne agățăm de el, îl implorăm chiar să existe: dacă s-ar dovedi o ficțiune, ce disperare și umilință ne-ar coplesi! Cui altuia să-i punem în cârcă lacunele, mizeriile noastre, pe noi înșine? Promovându-l autor al carențelor noastre, el ne servește drept scuză pentru tot ce n-am putut fi. Iar când pe deasupra îl facem răspunzător pentru acest univers ratat, savurăm chiar o anume pace: incertitudinea asupra originilor și perspectivelor noastre se risipește, trăim deplina siguranță în insolubil, departe de coșmarul speranței. Meritul lui e cu adevărat neprețuit: ne scutește chiar și de regrete, de vreme ce și-a asumat până și *inițiativa* eșecurilor noastre.

Mai important e să ne regăsim în divinitate vicile, nu virtuțile. Ne obișnuim cu calitățile noastre, pe când cusururile noastre ne obsedează, ne chinuie. A le putea proiecta într-un zeu capabil să decadă la fel de mult ca noi și care să nu fie îngrădit de fadele atribute îndeobște admise — asta ne ușurează și ne liniștește. Dumnezeu cel rău e dumnezeul cel mai *util* din câți au fost vreodată. Dacă nu l-am avea la îndemână, pe cine ne-am mai vărsa fierea? Orice formă de ură se îndreaptă, în ultimă instanță, contra lui. De vreme ce toți considerăm că meritele noastre sunt nerecunoscute sau bațjocorite, cum să admitem că o nedreptate atât de generală poate fi pusă doar pe seama omului? Ea trebuie să vină mai de sus și să se confunde cu vreo uneltire străveche, cu însuși actul Creațiunii. Știm așadar pe cine să muștrăm, pe cine să hulim: nimic nu ne încântă și susține

mai mult decât putința de a plasa originea mișeliei noastre cât mai departe de noi.

Cât despre dumnezeul propriu-zis, bun și nevolnic, îl regăsim de fiecare dată când nu mai rămâne în noi nici o urmă a vreunei lumi, în acele momente care îl postulează, care, legate de el dintru-nceput, îl trezesc, îl *crează*, și în timpul cărora el urcă din adâncurile noastre amuțindu-ne sarcasmele. Dumnezeu e doliul ironiei. Ajunge însă ca ironia să-și revină, să preia inițiativa: relațiile cu el se strică și încetează. Atunci, sătui să ne tot punem întrebări despre el, vrem să-l evacuăm din obsesiile și furiile noastre, îi refuzăm chiar și disprețul nostru. Atâția înaintea noastră l-au lovit, că ni se pare inutil să hărțuim un cadavru. Și totuși el contează, încă, pentru noi, măcar pentru regretul că nu l-am doborât noi înșine.

*

Pentru a evita complicațiile proprii dualismului, am putea imagina un singur și același dumnezeu, a cărui istorie s-ar derula în două faze: în prima, înțelept, exsanguu, retras în sine, fără nici o velleitate de a se manifesta: un zeu *adormit*, vlăguit de propria-i eternitate; — în a doua fază, activ, frenetic, comițând greșeală după greșeală, el s-ar deda la o activitate condamnabilă în cel mai înalt grad. Această ipoteză, dacă judecăm bine, este mai tulbure și mai puțin avantajoasă decât aceea a doi zei total diferiți. Dacă socotim însă că nici una din ele nu lămurește ce valorează lumea aceasta, ne rămâne posibilitatea de a crede, ca unii gnostici, că zeul a fost tras la sorți dintre îngeri.

Cuprins

Demiurgul cel rău	5
Noii zei	23
Paleontologie	45
Întâlniri cu sinuciderea	63
Neizbăvitul	89
Gânduri sugrumate	109